

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ЕСТЕТИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ“

МИРЕНА ИВАНОВА ВАСЕВА

**ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ ПО
ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“

Област на висше образование: 1. Педагогически науки;
Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението
по...; Докторска програма: „Методика на обучението по
изобразително изкуство“

Рецензенти:

Проф. д-р Нели Бояджиева
Доц. д-р Методи Ангелов

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ: ДОЦ. Д-Р ДАНИЕЛА МАРКОВА

Пловдив, 2018

Дисертационният труд е с обем 231 стр., разпределен в увод, три глави и заключение, списък с използвана литература и приложение /101 стр./.

Списъкът с използваните литературни източници включва: 204 заглавия – 115 на кирилица, 58 на латиница, 89 от интернет.

Научно жури:

Проф. д-р Нели Бояджиева

Доц. д-р Методи Ангелов

Доц. д-р Ани Златева

Доц. д-р Зора Янакиева

Доц. д-р Даниела Маркова

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 18.12.2018 от 14.00 часа в Нова сграда на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ – Заседателна зала.

У В О Д

Поводът за написването на дисертационния труд е необходимостта от проучване на въпроса кои интерактивни методи и в каква степен са подходящи за прилагане в предучилищната възраст и каква е ефективността от тяхното въвеждане в изобразителната дейност на децата.

Дисертацията е насочена към изследване и търсене на подходящи иновативни методи, с които да се осъвремени и надгради съществуващата методическа система на обучение. Търсенията са и по посока на съчетаването на нови с традиционните подходи на учене и възпитание, което да доведе до качествена промяна в процеса на учебно - възпитателната педагогическа дейност, и до получаване на по-високи резултати. В теоретическите търсения се изяснява същността на интерактивните методи и конкретно прилагането им в заниманията по изобразително изкуство в предучилищните подготвителни групи.

Второто направление в работата е предлагане на модели за използване на интерактивни методи в изобразителната дейност в предучилищни групи - важен преходен етап от детската към училищната възраст. Етап, в който се изграждат важни психически качества и навици - основополагащи за комплексното развитие на личността. При 6-7 годишните деца са приложими само някои интерактивни методи, поради спецификата на възрастовите особености. Спираме се само върху някои, подходящи за възрастта и спецификата на изобразителната дейност, методи: ситуативни и симулативни ролеви игри, проект, визуализация, интерактивна дъска, по отделно и в комбинация.

Необходимостта от този труд е и в теоретичен и в практически план да се обосноват и приложат нови съвременни способности на работа в областта на предучилищното възпитание и по-конкретно в областта на изобразителната дейност.

В работата се предлага задълбочено изследване на резултатите от прилагането на интерактивни методи и въздействието им върху развиващата се детска личност.

ПЪРВА ГЛАВА

Актуалност на проблема – мотив за избор на темата

В съвременния живот подходите и методите на преподаване на изобразително изкуство в детска градина търпят своите промени и развитие. С все по-интензивното навлизане на новите технологии в процеса на педагогическо взаимодействие, се налага нуждата от информация свързана с интерактивните подходи.

Би могло да се твърди, че методите и средствата, които се използват досега се нуждаят от обновяване, поради различните потребности и желания на днешните деца. Това провокира учителите да обърнат поглед към иновациите и приложението им в детската градина.

Основните мотиви за избор на темата могат да се представят в няколко аспекта. Интерактивните методи са иновация в образованието, обект са на научни търсения и дискусии. Засилва се интересът към проблема, а в същото време не са достатъчно изяснени и систематизирани видовете методи, свързани с интерактивността в ситуациите по изобразително изкуство в предучилищна възраст. Липсва терминологично единство – яснота по проблема; не е изяснена технологията на тяхното прилагане в образованието. В научната литература все още няма обоснована система на обучение по изобразително изкуство в предучилищна възраст с прилагане на интерактивни методи. Има само отделни опити за тяхното включване от изследователи и учители.

Забелязва се необходимост от съставяне на конкретна технология – модел за прилагане на интерактивни методи в обучението по изобразително изкуство.

Философски идеи свързани с историята на интерактивните методи

В този параграф разглеждаме различните видове философски течения, предвестници на интерактивните методи, за да проследим логическата линия на развитие на идеите за интеракцията в обучението през времето.

Всяко от тези философски течения носи и идеи, касаещи интерактивността в обучението.

В рамките на тези философски теории са се формирали разбирания, отнасящи се до интерактивното обучение в образованието.

Разглеждаме идеите на философските теории, доколкото са свързани с интересуващите ни въпроси за същността и приложението на интерактивните методи.

Методологическата основа за използването и приложението на интерактивните методи заема място в редица философски концепции на образованието. Философски теории се разглеждат в научното изследване, в рамките на които са се сформирали разбирания, отнасящи се до интерактивните методи на обучение в образованието. Те са: Прогресивизъм, Екзистенциализъм, Конструктивизъм, Хуманистична философия, Постмодернизъм, Либерална философия, Конективизъм, както и идеите на техните основатели във времето, в което са живели.

Интерактивни методи

Интерактивните методи се основават едновременно на получаване на знания, формиране на умения и изграждане на

нагласи, чрез поставяне на участниците в ситуации, в които могат да взаимодействат и след това да обсъждат на основата на преживяното. Те дават възможност за личностно развитие на основата на съпреживяването, взаимодействието, диалога и вземането на решения по определен проблем. Много са модификациите на интерактивните методи, което предопределя сложността на проблема за използването им в детската градина.

В педагогическия процес се използват методи за създаване на благоприятна атмосфера и мотивация; за съчетаване на дейности; методи на мисловна дейност; за рефлексна дейност; за концентрация; методи свързани с усещания, възприятия, емоции и чувства; методи за интерактивна игра; за организиране на комуникация. Приоритетни се явяват: мисловната и емоционалната дейност, свободата на избора, личната позиция на детето и неговия индивидуален стил, диалогът, позитивността при оценяването.

Интерактивни методи в обучението по изобразително изкуство

С акцентирание на интерактивността се дава предимство на самия процес, на усещанията, чувствата, преживяванията на децата и като резултат от постигнатото ефективно взаимодействие може да се очаква и по-добър резултат.

Обучението по изобразително изкуство също може да бъде интерактивно. Това може да се постигне във вариантите „учител - ученик“, „ученик - ученик“ - при работа по двойки: „ученик - група“ - при групова работа; „ученик – аудитория“ или „група – аудитория“ при презентация на групова работа; „ученик – компютър/интерактивна дъска“, както и с непрекъсната обратна връзка между учителя и ученика. Често при провеждане на

интерактивни методи се използва групова форма на обучение, която предполага функционирането на малки учебни групи, работещи както над общи, така и над специфични задачи, възложени от учителя или предложени от учениците. Тя стимулира взаимодействието между учащите се, създава отношения на взаимна отговорност и сътрудничество.

Дейността се организира така, че почти всички деца се оказват въввлечени. **Целта е да се балансират двете страни на изобразителната дейност – процесът и продуктът.** Обикновено усилията са насочени към методите и похватите чрез които да се получат необходимите умения и познания от децата, така че да се получи достатъчно добра рисунка.

Различието между традиционното и интерактивното обучение би могло да се представи по следния начин:

Традиционно обучение	Интерактивно обучение
модел на подчинено следване и преповтаряне на преподадената информация	стремеж към достигане до самостоятелно разбиране (прозрение чрез преживяване)
запаметяване чрез повторение	търсене на разнообразие в дейността, динамика
статичност и еднообразие на процеса	стимулиране на креативността, споделено познание, сътрудничество, работа в екип, същевременно проява на индивидуалността
създаване на условия на съревнование, с произтичащите от това негативи - изолация, страх от наказание и неуспех	създаване на мотивация, интерес, предоставяне на възможност за себеутвърждаване, увереност и удоволствие от дейността

Интерактивността е средство за развитие на личността в много посоки. Стимулира комплексното изграждане на познавателни, комуникативни и социални компетентности. По пътя на интеракцията се осигурява възможност за единство на интелектуалната и емоционалната страна в общуването. Тя съдейства за мотивирането на децата. Емоционалното отношение и позитивното взаимодействие прави дейността интересна, оттам и много по-полезна за формиране на способностите. В такава стимулираща среда по-лесно се разкриват заложибите на децата, които в много случаи остават неразкрити.

Като се има предвид изострената сетивност на децата в предучилищния период от тяхното развитие, се налага използването на интерактивните подходи като част от работата на учителя. Ако се приеме идеята, че всеки човек има креативни способности, а също и потребност за изявяването им, от особено значение е възможността, която се предоставя за реализирането им.

Интерактивните подходи по отношение на изобразителната дейност на децата може да се търси в следното:

- *повишаване на самопознанието на детето;*
- *възможност за себеизразяване;*
- *създаване на нагласа за многоизмерността на творчеството;*
- *повишаване на социалните и комуникативни умения;*
- *разширяване на границите на творчеството в конкретната област (свързване изобразително изкуство с други видове изкуства);*
- *използване на механизмите на креативността;*
- *акцентиране на нетрадиционните начини на изява на творческите способности на децата;*
- *повишаване на разбирането на учителите за характера на творческия процес.*

В следствие на проучения методически опит до момента, съобразявайки се със същността на интерактивните методи и специфичните особености на детската възраст, избрахме като подходящи за приложение в ситуациите по Изобразителна дейност следните четири метода: **Драматизация, Проект, Визуализация, Работа с интерактивна дъска**

Проектен метод

В основата му стои учене то чрез правене. Методът включва циклично редуване на следните стадии: мислене върху определени практически или теоретични обяснения на даден случай; планиране от една страна на проверката на обясненията, а от друга страна на подготовката за учене от бъдещото извършване на планираната дейност; размисъл върху придобития опит, който включва две нива: описание същността на случилото се и разсъждения относно значението на това, което се е случило.

Проектът поставя детето пред необходимостта да търси решение на реална задача, да проявява чувство за отговорност, да конструира подходящи отговори (*или решения в рисунки, задачи и др.*) и същевременно да се развива нравствено и интелектуално.

Подборът на темите за проектна работа се осъществява чрез следните критерии: да произлизат от реални живот, да предоставят възможности за разнообразни дейности, да съдействат за индивидуално и групово развитие на децата.

Драматизация

Това е вид интерактивен метод, при който се възпроизвежда определен сценарий под формата на монолог, диалог, пантомима. Както при ситуационните игри могат да се използват реални случки от живота на децата и художествени произведения, насочени към

формирането на поведенческа култура. Целта е да се преживее определен проблем или ситуация, при която на базата на емоционалното включване се осмислят реални проблеми. След проиграването на драматизацията се прави коментар и се обобщава поука, свързана с реалността. Тук може да се направи рисунка, или самата драматизация да е „облечена“ в стилизиран костюм или маска, изработени от децата.

Визуализация

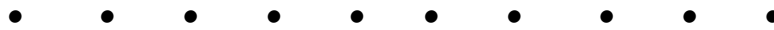
Това е интерактивен метод, подходящ и приложим в образователния процес на детската градина. Нагледно - образователния характер на детското мислене и памет изискват използване на техники, онагледяващи както процесите и явленията, които се представят и обсъждат с децата, така и техните поведенчески прояви. Децата споделят въображаеми картини и заедно съпреживяват „видяното“. По този начин се развиват не само мисловните процеси и речевите умения, но и емпатийните преживявания.

„Картинен разказ на дадено събитие“ е също техника за визуализиране. При нея „мислено рисуваните картини“ се материализират в рисунки. Чрез изразните средства на изобразителното изкуство детето рисува представата си за „добро (поведение, постъпка). Насочвайки в позитивна посока детското мислене и въображение .

Работа с интерактивна дъска

Методът е иновационен, свързан с новите технологии и внедряването им в обучението по различните предмети. Разглежда се в аспекта на възможностите за ползване в ситуациите по изобразително изкуство както за определени задачи, така и за онагледяване.

Интерактивните методи са иновативен подход за педагогическо взаимодействие и са механизъм на взаимодействие между участниците в предучилищното образование.

Изводи

Настоящото изследване има за цел да подобри методическата система на преподаване в предучилищна възраст и да повиши качеството и ефективността в ситуациите по изобразително изкуство. Настоящия дисертационен труд обръща внимание върху няколко интерактивни метода, подходящи за възрастта на децата.

След прегледа на всички видове класификации от интерактивните методи, констатираме, че досега не са извеждани конкретни методи по Изобразително изкуство, подходящи за предучилищна възраст.

На базата на тази констатация преценихме за подходящо тяхното диференциране и прецизиране.

В следствие на направените проучвания и приложен експериментален модел, избрахме като подходящи и приложими в изобразителната дейност конкретни методи: **Проект, Драматизация, Визуализация, Работа с интерактивна дъска.**

В хода на работата установихме, че така използвани наименованията на методите в познатия вид, звучат много общо, с препратки към други видове дейности, не конкретно свързани с Изобразителното изкуство.

От тук стигнахме до извода, че се налага те да бъдат конкретизирани както със съдържателни спецификации за конкретната изобразителна цел, така и с конкретизация и допълване на наименованията им както следва:

Под обща група – Художествена интерактивност:

*Проектен метод се трансформира в **Художествен Проект**
Драматизация – Художествена Драматизация
Визуализация – Художествена Визуализация*

Това допълване към основното наименование на методите има за цел конкретизация и точна асоциация към съдържанието на заложената специфична интерактивна, художествена дейност.

Решаваме, че ще ползваме тези наименования в следващите части на дисертационния труд, където ще предложим и подробното описание на избраните от нас интерактивни методи.

В този смисъл приемаме интерактивните подходи за съвременни и новаторски – важен е изборът им, съчетаване, умело прилагане и дозиране, оригиналната и ефективна структура на методическата система, която се основава на тяхното използване и точно тук се крие потенциалът и актуалността на проблема.

ВТОРА ГЛАВА

Постановка на проблема

Ръководим се от основната цел на обучението по изобразително изкуство в детската градина, която е свързана с развитието на изобразително – творческите способности на децата, а развитието на способностите е възможно само в дейността.

Идеята ни е, че интерактивните методи ще улеснят/способстват за по-успешното развитие на изобразителните умения и творческите способности на децата.

Ще се спрем върху конкретното приложение на Интерактивните методи и употребата им в педагогическите ситуации по изобразително изкуство.

Целта на прилагането на интерактивните методи е използването им да допринесе за постигането на:

- по-естествено и лесно формиране на основни изобразителни умения;
- умения за приложение на придобитите знания;
- развитие на умения за общуване и взаимодействие.

Моделът за прилагане на интерактивни методи в обучението по изобразително изкуство в предучилищна възраст включва допълване с нови:

- цели и задачи;
- принципи и съдържание на процеса на обучение по изобразително изкуство на 6 - 7 годишни деца;
- методи и техники, алгоритъм на обучението по изобразително изкуство;
- критерии и показатели за оценка.

Обект, предмет, цел, задачи, хипотеза на изследването

Обект на изследването е изобразителната дейност при децата от предучилищна възраст при използване на подбрани интерактивни методи: Проектен метод, Визуализация, Драматизация, Работа с интерактивна дъска.

Предмет на изследването е ефективността от прилагането на подходящи интерактивни методи в педагогическите ситуации по Изобразително изкуство в предучилищна възраст.

Цел на настоящата дисертация е проучване на възможностите и резултатите от прилагането на интерактивни методи на обучение по изобразително изкуство за повишаване на изобразително-творческите умения при децата от предучилищна възраст.

Задачи:

1. Да се проучат и обобщят теоретичните постановки по проблема за особеностите и ефективността от приложението на интерактивните методи в психолого-педагогическата литература.
2. Да се подберат и систематизират методи, подходящи съобразно спецификата на изобразителните дейности и възрастовите особености на децата в предучилищна възраст.
3. Да се разработи методическа система с акцент на интерактивните методи.
4. Да се установят резултатите от приложението на избраните интерактивни методи в експерименталното изследване в два аспекта:
 - влиянието им върху мотивацията, творческата активност и емоционалната изразителност на децата;
 - промяната на изобразителните умения в следствие от прилагането на интерактивния подход.

Организация и методика на изследването
Изследователски методи

За да се получат данни, въз основа на които може да се направят изводи с научен и практически характер, използвахме следните методи:

анкетно проучване; наблюдение; метод на експертната оценка; педагогически експеримент; оценъчен метод (оценъчни скали по приложени критерии); метод за качествен и количествен анализ; метод за сравнителен анализ (компаративен).

Наблюдение:

Целта на наблюдението е да се определят формиращи се умения и качествени промени в поведението на участващите деца в експеримента, по отношение на поставените цели и задачи, представени чрез критерии и показатели за оценяване.

Приложените видове наблюдения ни дадоха възможност за по-детайлна оценка на резултатите от приложената иновативна педагогическа дейност, които регистрирахме в индивидуални карти със степенни оценки по определени критерии и показатели.

Анкетно проучване:

В процеса на изследването използвахме и Анкетното проучване (в писмена и анонимна форма), по предварително изработени за целта анкетни карти, в които чрез поставените въпроси целяхме учителите да изразят професионалното си мнение във връзка с приложението и ефективността на интерактивните методи в обучението по изобразително изкуство в предучилищна възраст.

Отговорите на всички въпроси ни носят информация за степенята на всеки показател по критериите за оценка.

Методика на изследването. Етапи и процедура

Реализацията на изобразителните задачи се осъществи по два, различни методически подхода. Първият – стандартен, а вторият – чрез включване на интерактивни методи.

С прилагане на експерименталния модел стана възможно констатирането на качествените изменения в изобразителните умения на децата, формирани в хода на експеримента.

Педагогическият експеримент (с 80 участника) се проведе в естествената среда на предучилищните групи и премина през **следните етапи:**

1. Констатиращ експеримент – бе проведен с цел получаване на информация за базово ниво на умения, активност и изразителност при изследваните деца в контролната група.
2. Формиращият експериментален етап бе проведен с цел усъвършенстване на уменията на децата (по определени критерии и показатели), чрез прилагането на интерактивната методика. Реализацията на изобразителните задачи се осъществи по два различни методически подхода. В процеса на специално организирано педагогическо взаимодействие се осъществи активно формиране на творческа изразителност и изобразителни умения у участниците в експеримента.

Реализираха се варианти на формиращата интерактивна методика;

3. Контролен експериментален етап – заключителен. Той се проведе с цел – констатиране на настъпилите промени в изследваните явления при изобразителната дейност на децата, които ни послужиха за основа на анализа.

Продължителността на етапите и подреждането на отделните дейности във времето, съобразихме с Програмата за обучение на децата в предучилищна възраст.

Критерии и показатели за диагностика на резултатите от изобразителната дейност на децата в предучилищна група

Диагностичната система на изследване отразява степента на влиянието на изброените интерактивни методи върху продуктивността на изобразителната дейност на децата, но заедно с това и върху стимулиране на творческото им изразяване.

Това изисква разработване на съответни критерии в три насоки:

- За отчитане на преките резултати на изследването;
- За отчитане на измененията в творческата активност и изразителност;
- За отчитане на ефекта от внедряването на избраните методи върху изобразителните и изразителни възможности на децата в предучилищна възраст.

Личностните прояви и промени у децата по време на творческия процес са също **обективни критерии** за обекта ни на изследване.

В темите за прилагане на Художествен проект, Художествена драматизация, Художествена визуализация, изявите на децата са по-специфични и **за целта създадохме частни критерии.**

За оценки и анализи приложихме следните видове критерии със съответните им показатели, изложени в таблици за всеки критерий:

1. Критерии за оценка на анкетирането:
2. Критерии за оценка на наблюдението:
3. Общи и частни критерии за оценка на резултати от изобразителната дейност на децата:

При подбора на критерии за отчитане на преките резултати от изследването имаме предвид Общите критерии:

Изобразителна грамотност – с показатели:

- 1.Композиция, 2.Изграждане на формата, 3.Цветово изграждане,
- 4.Художествена изразителност

Художествена изразителност – с показатели: за оценка на проявената художествена изразителност:

1. Замисъл
2. Единство на изразни средства:
3. Използване на цветовете като изразно средство:

Показатели за диагностициране равнището на изобразителната дейност на децата и проявената от тях изобразителна грамотност:

1. Основен показател е композиционното решение (изобразяване на пространство); брой, големина, разположение на обекти.
2. Друг показател е умението на децата да изграждат творбите си в цветово отношение.
3. Трети показател за диагностика на изобразителните умения е начинът на изграждане на формата.

Така обобщените резултати в експерименталното изследване на предучилищните групи, по приетите показатели, представяме и отчитаме и в процентно отношение.

Частни критерии за оценка на резултатите от прилагане на интерактивните методи

Критерии и показатели за оценка на резултатите от Художествен проект

Критерий:

Организирано индивидуално участие в планирана екипна работа

Индивидуалното участие в колективно осъществяване на художествена задача се характеризира с комуникативност, екипност, споделяне, съгласуване, съпреживяване и умение за постигане на обща цел с конкретно лично участие и отговорност. В случая общата цел е художествения продукт.

Показатели:

1. Степен на включване в общата цел и дейност
2. Степен на изпълнение на индивидуалните задачи
3. Степен на комуникация в екипа

Смислова характеристика на показателите:

1. Съгласуване на индивидуалната изобразителна задача на проекта и неговия краен резултат.
2. Точност и качество на изпълнение на индивидуалната задача.
3. Самооценка на личното участие към крайния резултат и съпреживяване на процеса, сътрудничество в екипната работа.

Критерии и показатели за метод – Художествена драматизация

Критерий:

Интегриране и трансформиране на слово, движение, изображение и общуване.

Трансформиране от художествено изображение в драматизация и обратно.

Показатели:

1. Ползване на образи, символи и метафори.
2. Одухотворяване на образи и изображения и интерпретирането им в сюжета и идеята на художествено произведение.
3. Включване на образи и изображения в театрална игра или импровизация.

Смислова характеристика и съдържание на показателите:

1. Изразяване на чувства и отношения между героите в художественото произведение.
2. Отразяване на сюжета, идеята и характерите на героите в изображенията (маски, елементи на костюми и декори и др.)
3. Съответствие на художествения продукт (образ, маска, елементи на костюми и декори) с характерите на героите, отношенията и идеята в художественото произведение; художественият продукт да е подходящ за форма на драматизация – театрална игра, диалог, пантомима, импровизация, мюзикъл.

Критерии и показатели за метод – Художествена Визуализация

Критерий:

Визуализиране и изобразяване

Индивидуална визуална подготовка (под педагогическо ръководство) за целенасочено активиране на „вътрешното виждане“ и изобразяване по предварително предложена тема.

Показатели:

1. Индивидуална, „визуална картина“.
2. Обогаляване на образите с въображаеми детайли.
3. Наличие на оригинални сюжети и образи.

Смислова характеристика на показателите:

1. Изображенията се характеризират с разграничаване от стереотипи и шаблони.
2. Личен, индивидуален принос в детайлите на изобразените обекти – форма, композиция. Трансформиране на личното виждане по тема, сюжет, проблем и изобразяването му от „видяното“ във въображението от вътрешен до външен план.
3. Замисъл и детайлност на изображението. Изразяване чрез изобразяване на емоционални и оценъчни състояния и отношения.

ГЛАВА ТРЕТА

Анализ на резултатите от експерименталното изследване

Анализът на данните за резултатите от проведеното наблюдение е насочен към конкретните прояви на децата по време на реализиране на интерактивните методи, приложени в ситуации по изобразителна дейност.

Анализът ще ни доведе до заключение, доколко чрез прилагането на интерактивните методи сме постигнали желаните очаквани промени в изграждането на определени умения и качества, които имат пряко проявление в поведението на децата.

За целта сме свели данните от протоколите в таблици за всеки метод, откъдето установяваме броя на проявилите определено интересуващо ни поведение деца и процентното съотношение за двете групи, за всеки метод поотделно и за всички заедно.

Класифицирали сме показателите по принадлежност към определен метод, както е отбелязано в таблиците, където показателите отчитаме като проявени (+) или не проявени (-).

Обобщения и изводи от анкетното проучване

Анкетирането ни представи мнението на предучилищните педагози за интерактивните методи в изобразителната дейност в предучилищна възраст. Мненията на анкетиранияте ни дадоха яснота за възможната реализация на експерименталния модел (за неговото възприемане, приложение и очаквани резултати), което проследихме и съпоставихме с резултатите от практико-приложната част на експеримента.

За анализа на отговорите приложихме определени критерии. Резултатите са представени в таблици и онагледени в диаграми.

Критерии за оценка на отговорите от анкетата:

1. Оценка за възприемане и целесъобразност на интерактивните методи;
2. Оценка за приложимост на групата методи;
3. Лично отношение – предпочитания и затруднения;
4. Оценка за полезност и ефективност.

В заключение можем да обобщим, че над 83% от далите отговор са на мнение, че прилагането на методите в процеса на дейността по Изобразително изкуство, ще допринесе за по-доброто

създаване и развитие на способности и опитност у 6-7 годишните деца.

Всички отговори, които ни служат като показатели за критерия „полезност и ефективност“ са подкрепящи и олицетворяващи концепцията на изследването.

От тези резултати заключаваме, че почти всички от участвалите в Анкетата възприемат като полезно прилагането на Интерактивните методи в педагогическия процес, които са част от експерименталната ни методика.

Данните от отговорите за очаквания конкретен принос и ефективност от интерактивните методи са в потвърждение на вярната концепция и методическата структура на приложния модел на експеримента.

Оценяваме като най-значим факт, че изводите от анкетното проучване са в съответствие с получените резултати и изводи от експерименталната част, тоест, че индейният план е реализуем, което се доказва от следващия анализ на резултатите от практическата част на Експеримента.

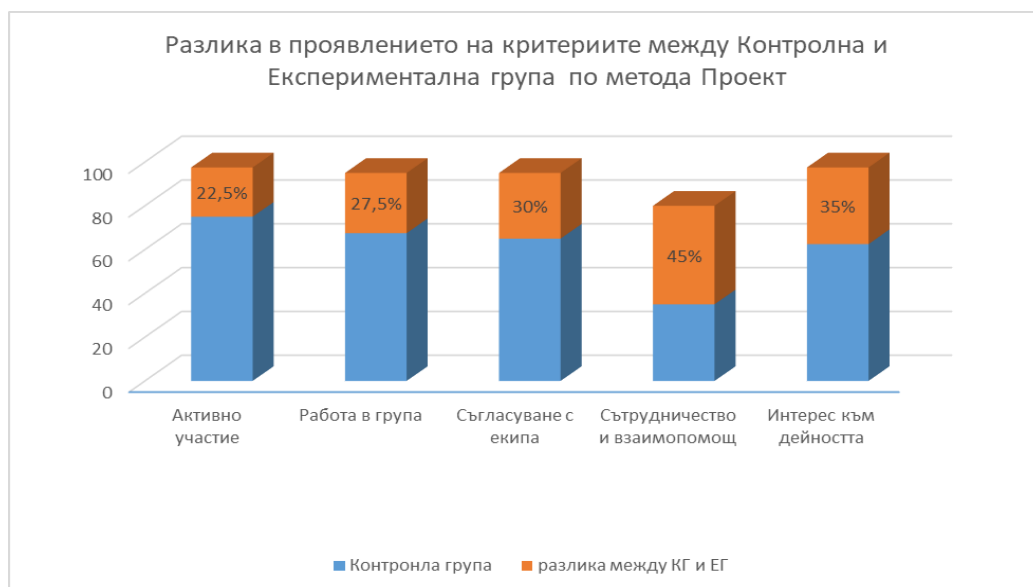
Заключение от анализа на данните от Наблюдението по Интерактивния метод – Художествен проект

Заключаваме, че прилагането на този метод е ефективно, подходящо за формиране на така необходимите в съвременното ни качества и умения - организация, отговорност, екипност, синхрон в действието с обща цел, сътрудничество, точност и творческа активност.

Прилагането на метода Проект показва позитивни промени у децата по отношение на тези качества и модели на поведение. Констатираните впечатления се споделят и от другите наблюдаващи участници в експеримента.

Стигаме до извода, че този интерактивен метод, приложен в програмата на децата от предучилищните групи по изобразителна

дейност ще обогати и улесни дейността на децата и ще допринесе за комплексното развитие на умения и качества.

Заклучение от анализа на данните от Наблюдението по Интерактивния метод – Художествена драматизация

Резултатите показват категорично, че Драматизацията като интерактивен метод създава условия да се проявяват и развиват комплекс от качества и умения, предизвикани от трансформацията и интерпретацията между изображение, език, движение и въображение; емоции и взаимодействие.

Представителите на Експерименталната група всъщност изявяват позитивните промени като следствие от това, че при тях е прилаган интерактивния метод – Драматизация в ситуациите при сформирация етап на експеримента. Отчитаме, че този вид интерактивност силно стимулира творческата активност, креативността, комуникацията, трансформиране на качества и комплексното им развитие.

Този вид интеракция с включване на форми на драматизация и съчетаване на изобразителната дейност с тях има широкообхватно обогатяващо въздействие по отношение на различни видове умения

- от изобразителни, през индивидуално развиващи до социално-приобщаващи.

Заключение от анализа на данните от Наблюдението по Интерактивния метод – Художествена Визуализация

Виждаме предимството на интерактивния метод, изразено с разлики в проявлението на показателите, които са носители на очакваната позитивна промяна в поведението на децата, в следствие на провеждане на експеримента.

Тази разлика се движи до високи нива на проява в Експерименталната група работила по експерименталния модел. Това характеризира метода като твърде надежден и обещаващ за използване в практиката на изобразителната дейност на децата в предучилищна възраст тъй като стимулира развитието на творческото въображение, което е основа за успех на всяка дейност.

**Анализ на резултатите от детските художествени произведения,
оценени по частните и общи критерии за всеки
от интерактивните методи
Закljučения и изводи**

Тук е представен анализът на данните, имайки предвид само художествения продукт на детското творчество като краен резултат. Процесът на изпълнение по същите показатели, макар и да е в пряка връзка с резултатите, е разгледан в анализа по протоколите за наблюдение.

В процеса на анализа на произведенията подлагаме на сравнение постигнатите резултати на двете групи участници в експеримента – Контролна и Експериментална. Тази точка от ТРЕТА ГЛАВА съдържа количествен и качествен анализ на всеки показател по критериите за преценки.

Чрез анализа на резултатите от изследването стигаме до изводите доколко интерактивните методи в ситуациите по изобразителна дейност са оказали положително, надграждащо въздействие върху създаването и изграждането на определени

умения у децата, заложен в целите и задачите на програмата за Изобразителна дейност в предучилищното възпитание.

Заключения от анализа на резултатите на отчетените данни по показателите на частния критерий за метода Художествен проект

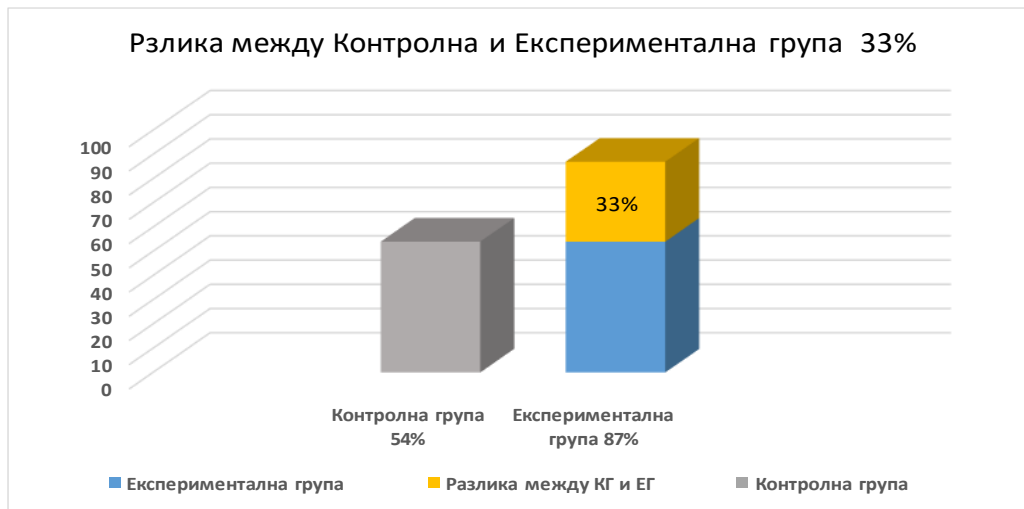
Преимуществените резултати за Експериментална група, по средните оценки за критерия и разликите са значителен показател за позитивното и ефективно въздействие на интерактивния метод – Художествен Проект върху резултатите от колективната творческа дейност на децата.

Разглеждаме изпълнението на показателите от гледна точка на качеството на индивидуалните задачи и завършеното, колективно произведение като цяло. В работите на децата от експерименталната група имаме по-добре постигнат синхрон и цялост; по старателно изпълнени индивидуални елементи; по-смело комбиниране и съчетаване на използваните материали; повече пълнота и завършеност и вид на крайния резултат-съответстващ на главната цел и идея.

Разлика в общите и средните оценки по показатели за критерия Индивидуален резултат в екипната задача по метода Проект за контролна и експериментална групи

Оценки и разлики в %	Контролна група		Експериментална група	Разлики между контролна и експериментална група в %
Обща оценка за показателите		51%	82%	31%
Средна оценка по двата показателя	П I	57%	86%	+29%
	П II	51%	87%	+36%
Обща средна оценка по показателите		54%	87%	33%

Сравнителна диаграма за отразяване на разликите в резултатите между двете групи по метода Художествен проект

Заключения от анализа на резултатите на отчетените данни по показателите на частния критерий за метода Художествена драматизация

Интеракцията се осъществява напълно, в момента, в който създадените произведения се включват в някаква форма на драматична игра още в рамките на ситуацията или в допълнителна такава, каквато е предвидена в следобедния режим на занимания в предучилищна група. Наблюдавахме и двата случая на ситуации, констатирахме трансформиране и интерактивно взаимодействие.

По резултатите от работите и наблюдението отчитаме, че заложените очаквани резултати в програмата на експерименталния метод, се реализират.

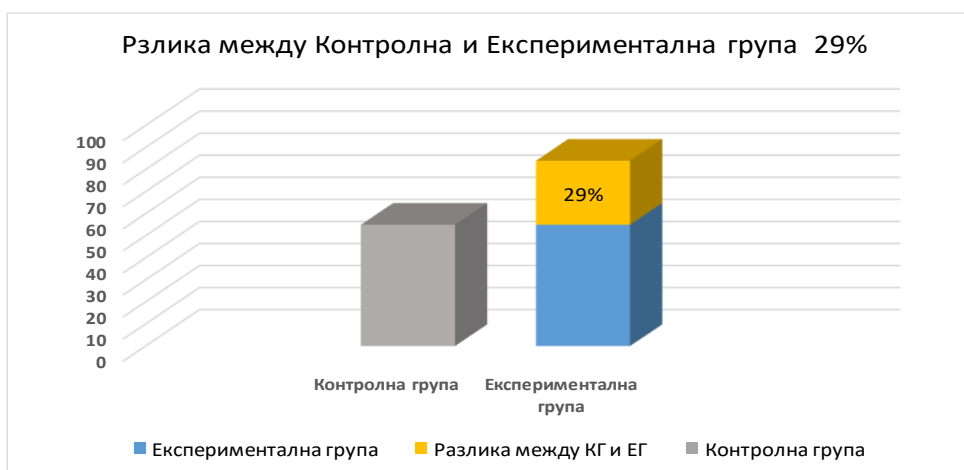
Деца придобиват и развиват умения за пренос на качества и състояния от един на друг образ и умения за предаване на характери и отношения. Индивидуалната им изобразителна дейност е съобразена с целта за пресъздаване в драматична - колективна игра, съгласувана и съпреживяна в общуване.

Интеракцията в случая даде възможност не само за художествено изобразяване, но и за изразяване в драматична форма. Оценките от резултатите от провеждането на този метод показват повишена степен на придобиване на желаните умения.

Разлика в общите и средни оценки по показателя за критерия Трансформиране между изобразяване, слово, драматизация на Интерактивен метод - Драматизация за контролна и експериментална групи

Оценки и разлики в %	Контролна група		Експериментална група	Разлики между контролна и експериментална група в %
Оценки по всеки показател	П I	53%	83%	30%
	П II	57%	84%	27%
Обща средна оценка по показателите		55%	84%	29%

Сравнителна диаграма за отразяване на разликите в резултатите между двете групи при метода Художествена драматизация

Заклучения от анализа на резултатите на отчетените данни по показателите на Частния критерий за метода Художествена визуализация

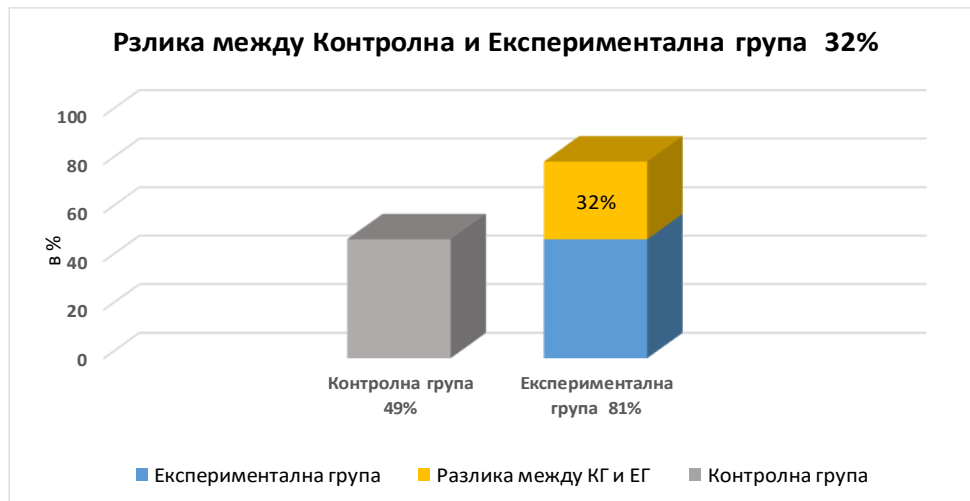
Можем да твърдим, че интерактивният метод Художествена визуализация, по който са работили децата от експерименталната група е дал възможност на децата да използват активното си въображение, да развиват умение мислено нарисуваните картини да пресъздадат със средствата на Изобразителното изкуство; да могат смело да споделят чрез изразните средства на изобразителното изкуство.

Оформя се изводът, че с повече визуализирани децата подобряват представите и уменията си за изобразяване, обогатяват картините „вътрешно и външно“, чрез водено задълбочаване в детайлите.

Разлика в оценките по показателите за критерий Визуализирани и Изобразяване между контролна и експериментална група

Оценки и разлики в %	Контролна група	Експериментална група	Разлики между контролна и експериментална група в %
Обща оценка за показателите	39%	73%	+34%
Обща средна оценка по показателите	49%	81%	+32%

Сравнителна диаграма за отразяване на разликите в резултатите между двете групи по метода Художествена Визуализация

Обобщение от анализа на данните за частните критерии от Интерактивните методи

От резултатите при работата с помощта на интерактивните методи, приложени в експерименталната група правим заключение за значително по-висока ефективност по посочените критерии и съответните им показатели в сравнителните резултати за контролната група.

Основният процент от всички резултати бележи доминиращо преимущество на резултатите, получени вследствие на прилагането на интерактивния модел на работа в ситуациите по изобразителна дейност.

Разликите в оценките по показателите, които отчитаме при всички участници вследствие на надградените знания и формирани умения говори за много по-голяма ефективност на начините на работа с използване на интерактивни методи.

Приложените интерактивни методи в много голяма степен повлияха на участниците и ги предразположиха, предизвикаха и

стимулираха да изградят и развият нови умения и качества. Този градивен процес рефлектира и върху качествата на крайния продукт от дейността, тоест върху техните произведения и като цяло върху творческите им умения.

Анализ на резултатите по критерии *Изобразителна грамотност и Художествена изразителност*

Виждаме констатирани по-високи положителни резултати в полза на Експерименталната група по всички показатели. Нивото на създадените произведения отчетени като надграждане, чрез прилагането на интерактивните методи показва повишение в значителна степен на нивото на знания и умения, формирани в рамките на експеримента. Отбелязваме, че макар и в различна степен участниците в експеримента са формирали и показали по-високи изобразителни и художествени резултати вследствие от приложените интерактивни методи. Разбираме, че това е следствие респективно в полза на приложените от нас интерактивни методи на работа.

Разлика в средните оценки по показателите за общия критерий Изобразителна грамотност и Художествена изразителност между Контролната и Експерименталната групи

Оценки в %	КГ		ЕГ	Разлики в показателите в %
Средни оценки по 4-те показателя	П1	55%	89%	34%
	П2	62%	86%	24%
	П3	57%	88%	31%
	П4	58%	91%	33%
Обща средна оценка по критерия	58%		89%	+31%

Достигнатите по-високи нива на умения и качества по **Изобразителна грамотност и Художествена изразителност**, постигнати и реализирани чрез използването на интерактивните методи, потвърждава хипотезата на изследването за по-висока ефективност от прилагането на интерактивната методика.

Обобщителна таблица - сравнителна разлика между общите средни оценки на всеки критерий между Контролна и Експериментална групи

Обща средна оценка по всеки критерий					Обща средна оценка по всички критерии
Общи критерии		Частни критерии за оценка на:			
Изобразителна грамотност и художествена изразителност		Проект	Драматизация	Визуализация	
КГ	56%	54%	55%	49%	53%
ЕГ	87%	87%	84%	81%	85%
разлика	+31%	+33%	+29%	+32%	+32%

Изводи от анализа на проучването за използването на Работа с интерактивна дъска като метод в ситуациите по Изобразително изкуство

След направения пофакторен критичен анализ, чрез средствата на експерименталните методи - Наблюдение, Приложен експериментален модел, Анкета и Експертна оценка, стигнахме до заключението, че хипотезата на изследването не се доказва, само за този от приложените интерактивни методи, за които допуснахме, че ще повлияят значително върху развитието на детските художествени умения и естетическо и общо развитие.

В рамките на нашето изследване по отношение на метода Работа с интерактивна дъска показателите „приложимост“ и „ефективност“ се доказват частично и в невисока степен.

Изводите от Анкетата са в съответствие с основните изводи от другите методи, тоест, изводите от анализите на всички методи са съгласувани и показват съответствие и не си противоречат дори в отрицателните констатации.

В предучилищна възраст доминира игровата мотивация за активност и технологиите могат да бъдат предимно игрови партньори, но не и необходимо средство за обучение по Изобразителна дейност.

Сравнение между Интерактивна дъска и другите методи – Проект, Драматизация, Визуализация

Показатели за сравнение	Интерактивна дъска	Работа с интерактивни методи - Проект, Драматизация, Визуализация
Вид дейност	Индивидуална, пред голям монитор	Групова работа, самостоятелна работа, общуване с други деца, интеракция
Проекция	Само двуизмерна (2D)	Двуизмерна, Триизмерна (3D)
Възможност за въртене на плоскостта	Няма (инсталирана единствено на стена)	Има – във всички посоки
Ползване на сетива	Виждане, докосване	Виждане, докосване, звук, слух, мирис
Онагледяване (и предварителната му подготовка)	Много възможности, богат материал, по-голям размер, по-бърза подготовка на учителя	Повече време за подготовка, ограничение в броя, ограничен размер
Развиване на фина моторика	Слабо (с ограничени видове движения с тяло и положение на ръце)	Много добро (всякакви движения и положения на тяло, ръце, пръсти)
Възможност за експериментиране с материали	Само налична специална писалка (четка), гума – спрямо програмата	Най-различни възможности, материали
Повърхност	Само гладка основа - бяла	Всякаква – плоска, с текстура, триизмерна.....

Представяне анализа на резултатите и изводите:

Отбелязва се недостатъчно техническо място (свързано с размери), за вместване и работа на повече от 3-4 деца. Това означава, че се налага изчакване в процеса на работа/творчество.

Във възрастова група 6-7г. при определено време за ситуации по 30-35 мин. се получава много забавяне и изчакване. Ако приемем, че в една група има около 25 деца, и работят по три едновременно по дъската (докато другите 22 деца ги чакат седнали на столчета), то средно за времето на провеждане на ситуацията всяко дете би имало 5мин. време да нарисува нещо на дъската, в останалото време ще стои отстрани.

Рисуването е процес, изискващ повече време (особено за някои деца). Не е действие (както би било в други ситуации – събиране, изваждане, преместване на обекти). Резултат от минималното време за работа е, че децата остават недостатъчно удовлетворени от това, което са успели да направят за краткото време, което са имали.

Техническите характеристики и особености на Интерактивната дъска все още не позволяват едновременна работа на повече от 5 писалки (инструмента/пръста-пособия за рисуване) върху повърхността на интерактивната дъска. А при наблюдение се забелязва, че спрямо размерът на дъската (ширина и височина) не могат да работят ефективно повече от 3 деца (по-голям брой почват да си пречат).

Забелязва се често, че дъските са инсталирани по-високо на стената, спрямо ръста на децата и на практика те не могат да ползват цялата площ (особено в горната част).

Дори преминали (по изисквания, по учебен план) първите стъпки в запознаването с материали и техники (ДГ 1-2-3 групи), децата често са на различно ниво в момента на развитие, затова при наблюдението се установява, че все още някои усвояват начина на държане на четката, правилно взимане и полагане на боя върху лист/повърхност, прилежно изрязване на форми с ножица... и др. Учат се самостоятелно да се грижат за материалите си, да си наливат сами вода, да се грижат за четките и работното си място, неща,

елементарни на пръв поглед, но основополагащи. Тези навици няма как да се научат при използването на Интерактивна дъска. Там четката, водата, боята, ножицата са в една писалка, която служи за всичко.

В тази възраст също е време за експериментирание с реални материали, за придобиване на смелост. Идеята тук е, че основата в обучението по Изобразително изкуство трябва да се полага с реални художествени материали, преди усвояването на виртуалните такива (които са подходящи за по-голяма възраст).

Вълнението от смесване, разливане, размазване, изрязване на сложни форми, лепене, късане, аранжиране, печатане и още...наблюдаване как боята попива в листа, как се съчетава, досега с пластилина или глината (развиващи тактилните усещания). Всичко това действа учебно, терапевтично, задействат се физико-функционални и психични процеси, (несравними при употребата на ИД), които не могат да се отключват с рисуването на двуизмерна, пластмасова плоскост, поставена единствено във вертикален вариант, върху стена.

За ефективно ползване и качествени резултати трябва време за усвояване на специфичните характеристики на Интерактивната дъска.

Това интерактивно средство се оказва подходящо само по един от показателите за преценка на приложимостта и ефективността, но при сравнителния анализ по останалите показатели не е с висок и достатъчно значим положителен знак.

Нашият извод е, че за този момент, в дейността по Изобразително изкуство, особено в тази възраст, Интерактивната дъска като метод, освен за онагледяване, не е достатъчно подходящ, с недостатъчно висока ефективност, а има по скоро ограничена възможност за прилагане.

Обобщение от анализа на резултатите от проведения Експеримент

От информацията на получените данни от различните методи на изследване, които използвахме, установихме съответствие (синхрон) между резултатите и заключенията от анализите.

Доказа се преимуществото на приложения експериментален интерактивен модел по всички критерии и показатели, отнесени към двата начина на работа, представени от участниците в двете групи - Контролна и Експериментална.

Обобщените заключения потвърждават хипотезата, че интерактивните методи, включени в методиката по предучилищна изобразителна дейност са градивни, ефективни с многопосочно, формиращо въздействие по всички от приложените критерии.

ИЗВОДИ

Въз основа на проведеното изследване бяха направени следните по-съществени изводи:

1. Изследването доказва работната хипотеза, че прилагането на подходящи интерактивни методи допринася за повишаването на изобразителните умения и стимулира творческата активност и изразителност в художествената дейност на децата в предучилищна възраст.
2. Групата интерактивни методи, които са използвани при реализирането на педагогическите ситуации по изобразителна дейност допринесе за значителни качествени промени в сферите на знанията и уменията на 6-7 годишните деца.
3. Описаната от нас система за интерактивен подход и приложена към програмата по изобразителна дейност в предучилищните групи, се установи като по-достъпна, и силно мотивираща за работа с децата, чрез фактори, стимулиращи по-пълноценното изграждане и изява на художествено-творческите умения и възможности на децата от предучилищна възраст
4. Интерактивният модел, който предложихме и приложихме се вписа естествено в процеса на работа в предучилищните групи, в които проведохме есперимента. В настоящата работа го анализирахме, експериментално и го описваме методически.
5. Чрез метода Наблюдение определихме базовите и формиращи се умения и качествени промени в поведението на участващите деца в експеримента по отношение на поставените цели и задачи.
6. Експертната оценка ни даде професионален и по-широко обхватен поглед по спорния въпрос за уместността и

ефективността от използването на интерактивната дъска в ситуациите по изобразителна дейност при 6-7 годишните деца. Чрез метода Анкета регистрирахме мнението на педагозите от предучилищно възпитание, които са в пряко взаимодействие с децата в конкретните педагогически ситуации и получихме ценни изводи за приложението и въздействието на групата интерактивни методи – от тяхна професионална гледна точка. Изводите от анкетния метод съвпаднаха със заключението от експерименталното изследване.

7. Чрез реализиране на изследването бяха установени, както положителните, така и определени, негативни особености на приложение на интерактивна дъска в предучилищна възраст
8. Потвърди се хипотезата, че ако приложим в изобразителната дейност на децата система от подходящи интерактивни методи, то това ще допринесе за повишаване на изобразителните умения и ще стимулира творческата активност и изразителност в рисунките на децата в предучилищна възраст.

Приноси от дисертационното изследване

Въз основа на реализираното теоретично и практико-приложно изследване, могат да бъдат изведени следните теоретични и практико-приложни приноси:

1. Изяснени са същностните особености на интерактивните методи на обучение, направено е проучване на наш и чужд опит, свързан с приложението им, систематизирани са подходящите методи за предучилищното обучение.

2. Разработена е система от частни критерии и показатели за анализ и оценка на детската художествена дейност, чрез интерактивните методи: Проект, Драматизация, Визуализация.

3. Аргументирано и практически доказано в дисертационната работата е, че интерактивните методи водят не само до развитие на изобразителните умения, но и до развитие на личностни качества, касаещи общото емоционално, психическо и социално развитие на децата и подготовката им за преход в училищната система.

4. Обогатена е съществуващата педагогическа система чрез въвеждане на актуални и съвременни педагогически похвати като е създадена и ефективна система със съдържателни тематични разработки за ситуации за педагогическо взаимодействие по Изобразително изкуство в предучилищна възраст, която отговаря на изискванията на нормативните документи за обучение, основано на игрова дейност и интерактивни подходи.

5. Предложената от нас методическа система може да послужи за създаването на практическо ръководство по прилагането на интеракцията чрез посочените методи, адаптирани в подходящ вид, приложим за тази възраст, което ще съответства и на потребностите на учителите и ще послужи пряко в педагогическата им практика.

ПУБЛИКАЦИИ

- 1. Васева, М.** *Стимулиране на креативността чрез интерактивни методи в изобразителното изкуство в предучилищна възраст:* Сборник – доклади от студентски научен форум „Ценности, мотивация и креативност в образованието“, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив 2015.г., с.18-24
- 2. Васева, М., Маркова Д.,** *Интерактивните методи в изобразителната дейност в детската градина:* Втори международен педагогически форум „Класика и иновации в педагогическата практика“, издателство „Виктори-Пр“, Асеновград 2015г., с.30-36
- 3. Васева, М.** *Интерактивни подходи в съвременното изобразително изкуство:* Сборник – доклади от студентски научен форум, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2014г.
- 4. Васева, М.** *Открит урок – ситуация по програма „Erasmus in kindergarten“ в Чехия – Прага:* Трети международен педагогически форум „Класика и иновации в педагогическата практика, издателство „Виктори-Пр“, Асеновград 2017г., с.360-365
- 5. Васева, М.** *Иновативни модели в Чехия (Прага) и идеи за прилагането им в обучението по изобразително изкуство в България:* Сборник статии „Изкуство, иновации, образование“, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2017г., с.112-124
- 6. Васева, М.** *Взаимодействие между изобразителната дейност и музиката като интерактивен метод с педагогическите ситуации в предучилищна възраст;* Сборник – доклади от студентски научен форум, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“ /под печат/